

З кім век векавалі...

Як кахаліся і сварыліся беларусы

Якімі ва ўяўленні нашых продкаў былі ідэальныя мужчына і жанчына? Чым адрознівалася выхаванне дачок і сыноў? Дзе сужэнцы выплёсквалі адмоўныя эмоцыі, каб захаваць лад у стасунках? І ці магчыма сямейнае шчасце на «векі вечныя»? Паразважаем разам з этнолагам, доктарам гістарычных навук, прафесарам, загадчыкам кафедры сацыяльнай камунікацыі факультэта філасофіі і сацыяльных навук Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, рэдактарам навуковага альманаха «Сучасная моладзь і грамадства» Ірынай Калачовай.

Жаніхі «стаяць на вінкеле»

«Дай, Божа, знаць, з кім век векаваць...» – варажылі на Каляды беларускія дзяўчаты. Вельмі ім хацелася даведацца, ці скоро замуж пойдучы і хто будзе суджаны. Для цяперашняй моладзі, ды і не толькі моладзі, само словазлучэнне «век векаваць» асацыіруецца не з тым, што можа выклікаць радасныя эмоцыі. А для некага і ўвогуле гучыць як пажыццёвы прыговор. Сучаснікам больш зразумелы падыход «не склаліся адносіны з адной (адным), паспрабую з другой (другім)». Такая ўстаноўка дае ілюзію свабоды, магчымасць выбіраць (перабіраць) колькі заўгодна. Пры гэтым не абавязкова афіцыйна афармляць адносіны, абмяжоўваць сябе абавязкамі, браць адказнасць...

А вось у народнай традыцыі ўсё было наадварот – маладыя людзі былі матываваныя і арыентаваныя на шлюб, стварэнне трывалых стасункаў на ўсё жыццё. Выбар жаніха-нявесты з’яўляўся справай лёсавызначальнай. Жаданне стварыць сям’ю – неад’емнай часткай разумення шчасця. Абавязкова трэба было атрымаць сацыяльны статус «муж-жонка», каб стаць паважаным чалавекам у грамадстве. Лічылі, што сямейныя людзі больш адказныя, маральна ўстойлівыя. І сёння цяжка з гэтым не пагадзіцца. Псіхологі сцвярджаюць: у цяперашняй моладзі нізкі ўзровень адказнасці. І называюць прычыны, сярод якіх і гіперапека бацькоў, і геданізм, і іншае.

Нашы продкі былі непісьменныя, не чыталі навуковых трактатаў і не праходзілі псіхалагічных трэнінгаў, але добра ведалі, як будаваць адносіны з роднымі і

Канфлікту паміж мужчынскім і жаночым у нашых продкаў не існавала: у кожнага былі свае абавязкі ў сям’і і свая прастора

блізкімі, выхоўваць дзяцей. Адчувалі сілу свайго роду, таму што ўмелі радніцца, не баяліся адзінокай старасці, бо самі шанавалі старых. Усе гэтыя веды атрымлівалі ў бацькоўскай сям’і і перадавалі іх сваім дзецям, унукам.

Нацыянальная культура – сапраўдная скарбніца каштоўнасных арыенціраў, этычных норм і правіл, якімі кіраваліся на працягу стагоддзяў. Да іх мы і сёння звяртаемся з надзеяй знайсці адказ на многія балючыя сямейныя пытанні. Канешне, шмат што памянлася за апошнія часы, само жыццё стала зусім іншым, многія ўстаноўкі ўжо не працуюць і штучна іх не аднавіць. Змяніліся эпохі і традыцыі, але нязменным застаецца жаданне чалавека пабудаваць шчаслівую сям’ю, спазнаць сапраўднае каханне. Гэта тое, што захавалася ў нашай беларускай ментальнасці, нягледзячы на ўплыў розных рэвалюцыйных змен, што адбываліся ў грамадстве.

«Ёсць добрае слова беларускае – лагодзіць. Яно для жанчыны актуальнае ва ўсе часы».

Дарэчы, у традыцыйнай культуры беларусаў стаўленне і да мужчыны, і да жанчыны, якія не стварылі сям’ю, было асуджальным:

– Мужчыну, безумоўна, было прасцей – яго сацыяльны статус заўсёды вышэйшы незалежна ад таго, жанаты ён ці не. А для жанчыны гэта ўвогуле быў сорам, ганьба, галоўная місія не выканана! – кажа Ірына Калачова. – Нават калі параўнаць яе становішча з жанчынай, якая нарадзіла па-за шлюбам, што таксама было вялікай трагедыяй, то статус апошняй быў лепшым. Адсюль імкненне кожнай дзяўчыны выйсці замуж. Маці вучыла з малых гадоў гэтай навуцы – быць нявестай, і важна было яе спасцігнуць, стымул быў вялікі.

Бясшлюбны стан параўноўваўся са смерцю. Старымі дзеўкамі, халасцякамі, бабылямі называлі такіх людзей у вёсцы. Сялянскае асяроддзе было да іх вельмі строгае, на побытавым узроўні ім выказвалі грамадскую знявагу: не лічылі паўнаважнымі членамі супольнасці, не запрашалі на вяселлі, не бралі кумамі. Драўляная калода на Масленічным тыдні (жанчыны вешалі яе на шыю ці прывязвалі да нагі сустрэчнага халастога хлопца) чакала тых, хто не паспеў ажаніцца ў Мясоед. І гэта было самае бяскрыўднае – жартачкі, незласлівыя забавы. Хаця халасцяку, каб адчапіліся, трэба было адкупіцца...

І ў савецкі час вяскоўцы ставіліся да халасцякоў, што не спяшаліся стварыць сям’ю, з недаверам, лічылі іх вельмі пераборлівымі. Маўляў, якую ўжо прынцэсу яму трэба, столькі дзевак вакол, чаму б не жаніцца?!

Ірына Калачова – аўтар папулярнай кнігі «Мужчынскае і жаночае ў традыцыйнай культуры беларусаў» (2019), у якой разглядаюцца сацыяльныя ролі і статус мужчын і жанчын у традыцыйных уяўленнях нашых продкаў

– Я нарадзілася на Гродзеншчыне, у Поразаве, і памятаю з дзяцінства, а гэта было ў канцы 1970-х гадоў, як у цэнтры нашага мястэчка збіраліся халасцякі, – згадвае Ірына Іванаўна. – Даволі вялікае кола добра апранутых мужчын не ў святочныя, а ў менавіта будзённым дні стаяць, размаўляюць, нікуды не спяшаюцца. Я спачатку нават цуралася іх, неяк дзіўна было бачыць. Пакуль мама не патлумачыла, што гэта «польскія жаніхі» – крыху састарэлыя, але ў пошуку, як кажуць сёння. Яны маглі сабе дазволіць сустрэцца, весці нетаропкія размовы. Гэта называлася «стаяць на вінкеле», такая прэзентацыя сябе: цэнтр мястэчка, людзі, дзяўчаты таксама ішлі па справах, можна было сябе паказаць. Дарэчы, усе яны былі каталікамі, таму і называлі іх «польскімі жаніхамі», і выдзяляліся сярод астатніх мужчын. Гэта адрозненне было не вельмі заўважнае, але адметнае: яны былі, можа, больш вольныя ў паводзінах, больш смелыя, можа, не баяліся асуджэння. І такое іх адасабленне самім жыццём у асобную супольнасць халасцякоў было натуральным. Сямейныя там не стаялі, былі на працы. Дый нецікава ім разам было! Сямейным людзям лепш з сямейнымі, праўда? Ёсць аб чым пагаварыць. Нежанатасць сама па сабе аддзяляла гэтых мужчын, пастарэлых жаніхоў ад агульных працэсаў і вымушала шукаць аднадумцаў.

Жаніцца не спяшаліся, але ж на дзяўчат паглядалі: відаць, усё ж такі была надзея знайсці сваю палову...

Бацька дочкам патураў

Сучаснікі часцей за ўсё знаёмяцца ў сацыяльных сетках, моладзь XIX – пачатку XX стагоддзя шукала сабе

пару на вячорках. Даследчык традыцыйнай культуры М.В. Доўнар-Запольскі адзначаў, што гэта быў даволі дэмакратычны сродак камунікацыі. Дзяўчат на выданні бацькі ахвотна адпускалі на вечары, каб яны вучыліся стасункам з хлопцамі, удзельнічалі ў гульнях. Даследчык падкрэсліваў, што роля дзяўчыны на гэтых сустрэчах была дамінуючай: яна магла праяўляць ініцыятыву падчас знаёмстваў, выбіраць, з кім танчыць. А маладыя людзі вучыліся ўспрымаць дзяўчыну як роўню. Потым такія адносіны да жанчыны пераносіліся і ў сямейны асяродак. Менавіта таму, лічыў вучоны, у беларускіх сем'ях быў даволі высокі статус і становішча жанчыны ў параўнанні з іншымі народамі.

Яшчэ адным месцам, куды выпраўлялі бацькі сваіх сыноў і дачок, былі кірмашы, дзе не толькі гандлявалі, але і ўдзельнічалі ў забавах, гульнях, спаборніцтвах, турнірах танцавальных, песенных. «Глядзі дзевак на кірмашы, можа, знойдзеш для душы», – казалі ў народзе.

Неад'емнай часткай штодзённай і святочнай культуры былі абрады. Найбольш вядомыя з іх – «Жаніцьба Цярэшкі», «Ката пячы»... І сёння моладзь можа паўдзельнічаць у адноўленых абрадавых гульнях, і, пазнаёміўшыся з імі бліжэй, зразумець, як гэта было цікава! Удзельніцы маглі падражніць хлопцаў, пазаляцацца. Удзельнікі таксама выклікалі смех, падагравалі і без таго гарачую маладую кроў, давалі эмацыйную разрадку.

Але ж якім быў ідэал мужчыны і жанчыны, жаніха і нявесты, на які арыентавалася моладзь?

– У народзе лічылася, што дзяўчына павінна быць фізічна і псіхічна здаровая перш за ўсё, – тлумачыць Ірына Калачова. – Цанілася нявеста дабрадзейная, паслухмяная, цнатлівая, да працы ахвочая, вясёлая, добрая і шчырая сэрцам. Жаніх павінен быў адпавядаць наступным патрабаванням: быць працалюбівым, гаспадарлівым, сумленным, спрытным, смелым, мець таксама добрае здароўе, каб абараняць свой род, зямлю ад ворага; не баяцца адказнасці за сям'ю, быць добрым мужам і бацькам.

«Мама патлумачыла, што гэта «польскія жаніхі» – крыху састарэлыя, але ў пошуку, як кажуць сёння».

Сучасныя подыумныя параметры 90 x 60 x 90 і знешняя прывабнасць былі не на першым месцы. «З тварам да вянца, а з розумам – да канца», – казалі людзі. Але ж, думаецца, такая мудрасць больш уласцівая людзям сталага веку, маладыя ж дзяўчаты ва ўсе часы ма-

раць пра каханне, і ў ім бачаць падмурак свайго шчасця. Дарэчы, часта чую ад псіхолагаў, што менавіта любоў бацькі – залог жаночага шчасця ў будучыні, дачка для яго павінна быць ці не прынцэсай. А як было раней, ці патураў бацька дачцэ?

«У народзе лічылася, што дзяўчына павінна быць фізічна і псіхічна здаровая перш за ўсё».

– Адносіны да дачкі як да прынцэсы не звязаны з нашымі традыцыямі, – гаворыць Ірына Калачова. – Гэта прыйшло з Захаду разам з масавай культурай і тымі стэрэатыпамі, што транслююцца ў сучасным свеце. Бацька павінен быў праяўляць цяпленне, замілаванне ў адносінах да дачкі, патураць – яе знаходжанне ў бацькоўскай хаце нядоўгае, рана ці позна трэба аддаваць мужу, у хату свекрыві, таму трэба ставіцца да яе з пяшчотай, клапаціцца аб яе дабрабыце. Для дачкі бацька выступаў ахоўнікам і правобразам будучага мужа. Выпадкі вельмі блізкіх адносін, калі дачка, як і з маці, магла б падзяліцца з бацькам сваімі летуценнямі і надзеямі, сустракаліся рэдка. Больш увагі бацька надаваў выхаванню сыноў, да якіх ставіўся больш патрабавальна. Ён вучыў іх упраўляцца з хатняй гаспадаркай, рамёствамі, якія сам ведаў, і таму, як паводзіць сябе на людзях. Прынцып быў адзіны – «Рабі як я!».

Ідэальны мужчына павінен быць гаспадарлівы, сумлены, спрытны, не баяцца браць на сябе адказнасць за сям'ю. Ну, а калі яшчэ і прыгожы... Абрад «Сваты» ў Лельчыцах, 2019 год

Жанчыну, што ўмее лагодзіць,
муж кахае-аберагае...

Місія – лагодзіць

Маці вучыла дачку хатнім жаночым справам, як паводзіць сябе з хлопцамі, на што звяртаць увагу пры выбары жаніха. З ёй дачка магла падзяліцца і дзявочымі марамі, тым, што хвалюе. Жанчына займалася выхаваннем дзяцей, была гаспадыняй. Менш заўважным, але вельмі неабходным для сям'і было яе прызначэнне падтрымліваць станоўчую эмацыянальную атмасферу.

– У ідэале лічылася, што жанчына мірная, мір нясе. Яна ахоўніца ладу ў сям'і і транслюе гэта праз усё жыццё. Ёсць такое добрае слова беларускае – лагодзіць. Яно для жанчыны актуальнае ва ўсе часы. Сёння, на жаль, мы бачым іншую карціну: жанчына становіцца здабытчыцай і перастае выконваць сваю галоўную місію, зніжаецца яе прызначэнне, – лічыць мая суразмоўца.

У барацьбе за месца пад сонцам, у «гульнях на мужчынскай тэрыторыі» сучасная жанчына страчвае сваю сапраўдную сілу, становіцца не моцнай, а, наадварот, больш слабай, неабароненай:

– Жанчына, што ўмее лагодзіць, і здаравейшая, і дзецi ў яе здаровымi гадуоцца, і муж кахае, аберагае. Беларускай жанчыне гэта ўдавалася. І яна была вольнай у сям'і і раўнапраўнай у прыняццi рашэнняў на сямейнай радзе, яе слова абавязкова ўлічвалася, – дадае Ірына Іванаўна. І падкрэслівае: – Гэта пазней ужо, пад уплывам рэвалюцыйных падзей, адбылася падмена паняццяў, аднак і да-

гэтуль захаваўся стэрэатып, што беларуская жанчына была бяспраўнай, прыгнечанай, залежнай.

Увогуле, канфлікту паміж мужчынскім і жаночым у нашых продкаў не існавала: спрацоўваў прынцып узаемадапаўняльнасці – адны ролі выконваліся мужчынам, а другія – жанчынай.

«Ведалі продкі, што хаця муж і галава, а шыя ўсё ж такі – жонка».

– У мужчыны была свая прастора па-за межамі хаты, і ён там быў гаспадаром, у жанчыны – свая, – гаворыць даследчыца. – Пакуль кожны сваю працу пераробіць – калі сварыцца, часу не было. Сем'і вялікія былі – бацькі і дзеці дарослыя, і ўнукі, і старыя. Жылі ў адной хаце і ўсім хапала месца. Гэта вельмі мудра і для сучаснага чалавека актуальна. Мы гэта адчулі падчас пандэміі. Галоўная праблема для тых, хто на каранціне, – як арганізаваць працу дома, як адмежавацца ад родных, каб усім было камфортна. Кожнаму патрэбна свая прастора, але павінны быць і межы. Асабістая прастора дазваляе кожнаму члену сям'і адчуваць сябе больш вольна, засяродзіцца на любімай справе. А калі патрэбна, знайсці і адпаведны час для агульных размоў і абмеркавання паўсядзённых пытанняў. І добра, калі ў сям'і спрацоўвае гэтае правіла...

Як выказаўся на гэту тэму нехта з класікаў, мужчына і жанчына захаваюць свае адносіны, калі палюбяць тую

прасторы, што іх аддзяляе. Для мужчыны раней такой прасторай, зонай адпачынку ад сям'і і працы была прырода, дакладней, паляванне і рыбалка. І, канешне, як і сёння, мужчынскія кампаніі з бясконцамі размовамі «за жыццё» пад чарку. Жанчынам таксама неабходна было перыядычна даваць выхад адмоўным эмоцыям, што назваваліся ў душы. Якой бы мірнай ні была жанчына, але час ад часу ў яе ўзнікаюць непаразуменні ў адносінах з мужам, з дарослымі дзецьмі. Немагчыма ж увесь час толькі лагодзіць! Цікавай формай зносін жанчын былі сустрэчы на свята «Свечкі» (адзначалася ў дні памяці святой Ганны, святой Варвары, святой велікамучаніцы Кацярыны). Замужнія жанчыны абменьваліся навінамі, абмяркоўвалі паводзіны моладзі, а тыя, што знаходзіліся ў «контрах», – мірыліся і прасілі прабацэння адна ў адной. Што ў сваю чаргу станюча адбівалася і на жаночым здароўі, і ўвогуле на мікраклімаце сям'і. У астатнія дні выносіць сямейныя сваркі на людзі было не прынята – сорамна. «Хату мяці, а шум вон не нясі» – такой была народная парада для міралюбівай жонкі.

Муж кажа «лён», а жонка – «грэчка»

Усе шчаслівыя сем'і падобныя, як вядома. І, магчыма, таму класік не стварыў раман пра нармальныя адносіны – не так проста гэтым зацікавіць чытача. Куды больш увагі заўсёды прыцягваюць тыя, хто выбіваецца з агульнапрынятых правіл і норм. Так прыкладна было і ў народнай традыцыі. Дружная сям'я не надта цікавіла, але калі былі нейкія хібы ў адносінах паміж мужам і жонкай, вясковая супольнасць праяўляла надзвычайную пільнасць і часам нават рэагавала агрэсіўна, зняважліва.

«Бацька вырашаў, каму з сыноў жаніцца, а каму яшчэ ранавата».

– Асабліва абуральна ставіліся да ўпартасці жанчыны і яе няўмення саступіць мужчыну, – расказвае суразмоўца. Ведалі продкі, што хаця муж і галава, а шыва ўсё ж такі – жонка. І калі яна не спраўляецца са сваёй галоўнай функцыяй, ладу ў сям'і не будзе. Старэйшыя, больш аўтарытэтныя вясковыя кабеты імкнуліся свавольную, сварлівую жонку наставіць на розум. Аўтарытэт мужчыны ў сялянскай супольнасці і ў сям'і быў бяспрэчны. Нават уключэнне немаўляці ў сям'ю прадугледжвала перш за ўсё прыняцце яго бацькам. Ён першы браў абмытае дзіця з рук павітухі, цалаваў, перахрышчваў, клаў у калыску. Бацька вырашаў, каму з сыноў жаніцца,

а каму яшчэ ранавата. Гэта было нормай для большасці сем'яў. За выключэннем тых выпадкаў, калі муж быў выпівохам і час у асноўным бавіў у карчме. Калі мужчына не спраўляўся з абавязкамі гаспадара, то жанчына магла падаць на яго ў суд. І суд, як правіла, прызначаў галавой сям'і жанчыну. Разводзіліся рэдка, часцей за ўсё цярпелі хібы характару і недахопы адно аднаго.

«Асабліва абуральна ставіліся да ўпартасці жанчыны і яе няўмення саступіць мужчыну».

– Развод лічылі абразлівай з'явай. Я нават са свайго дзяцінства ніводнага прыкладу не прывяду – не было разводаў у нас у мястэчку. А раней увогуле не было прынята, цярпела жонка, нават калі муж быў п'яніцам, – гаворыць Ірына Калачова. – Несла гэту ношу ўсё жыццё. Сварыліся, але жылі. Гаспадар мог быць лянівым, нядбайным ці жонка – гаспадыняй нядбайнай. Людзі і суседзі шкадавалі, што яму ці ёй не вельмі пашчасціла, але праз гэта таксама ніхто не разводзіўся. Падрасталі дзеці і бралі на сябе тыя абавязкі, з якімі бацька ці маці не спраўляліся. Якія яшчэ прычыны маглі быць?..

– Здрада мужа напрыклад...

– Калі і здаралася такое, то гэта была, як кажуць, таямніца за сямю пячаткамі. Дый жонка, калі ведала, то маўчала, бо сорамна за тое «смецце», якое не прынята было з дому выносіць. Дый куды разведзеная жанчына пойдзе – усё агульнае: гаспадарка, хата, дзеці... У нашай класічнай літаратуры можна прачытаць, як аўтары ў такіх выпадках «адпраўляюць» сваіх гераінь у горад – будаваць новае жыццё. У рэальнасці, канешне, пасля разводу жанчына магла пайсці і ў горад, уладкавацца на фабрыку, на завод ці кухаркай наняцца. Яшчэ адзін варыянт – вярнуцца да бацькоў. Але ўсё роўна ўжо ніколі жанчыне не падняць галавы. Развод – не проста траўма для яе і родных: метка своеасабліва на ўсё жыццё, мала хто мог вытрымаць такую акцэнтуючы ў свой бок. Для чалавека ва ўсе часы важным быў яго імідж, як мы кажам, рэпутацыя, ацэнка яго асобы ў вачах людзей. Залежнасць чалавека ад соцыума, асабліва ў тыя часы, была моцная. Сям'я была навідавоку, вёска назірала за кожным...

Як у той песні, «от людей на деревне не спрятаешься... не сойтись, разойтись, не сосвататься». Што да апошняга, сватаўства, то для разведзенай жанчыны выйсці замуж другі раз – справа малаверагодная. Хіба толькі за ўдаўца, які шукаў гаспадыню ў хату і замену маці для сваіх сірот. Але статус мачахі таксама заўсёды няпростая роля. У беларускім фальклоры сустракаецца

Сучасная моладзь цікавіцца народнымі традыцыямі. Калядная гульня «Жаніцьба Цярэшкі» ў Беларускам дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту (Мінскі раён). 2013 год

характарыстыка мачахі як падложніцы, разлучніцы, праз якую муж страчваў жонку, а дзеці – родную маці. Статус мачахі быў прыкладна такі, як і ў разлучніцы.

– Грамадская думка была даволі суровай: махача не зможа замяніць родную маці ніколі, як бы ні старалася. Таму жанчыны, якія ішлі ў такія сем’і, усё жыццё адчувалі на сабе цяжар грамадскіх кпінаў, – тлумачыць Ірына Калачова.

І зноў жа – пільная ўвага з боку суседкаў. Так ставіліся і да айчыма. «У айчыма чэрці пад вачыма», – казалі пра мужчыну, які быў няродным бацькам...

І ў наш час, калі, паводле статыстыкі, разводаў прыкладна столькі ж, колькі і шлюбаў, праблемы адносяць паміж дзецьмі і няроднымі бацькам ці маці, стаўлення да гэтага старонніх людзей застаюцца актуальнымі, як і многія іншыя, што тычацца сям’і. Як сёння выходзіць дзяўчат, як хлопцаў гадаваць? Дзе пару сабе знайсці?

– З кім век векаваць, жыццё пражыць... Якія ўвогуле пужлівыя словы для моладзі – цэлае жыццё разам пражыць, – разважае Ірына Калачова. – Часам размаўляю са сваімі студэнтамі на гэту тэму, цікаўлюся іх поглядамі. Пытаюся, колькі дзяцей хацелі б мець, ці магчыма захаваць адносіны «на век»? І бачу, што мае пытанні проста бянтэжаць іх, такімі вачыма глядзяць, быццам я на іншай мове размаўляю! І гэта ўжо не дзеці, а маладыя людзі, якім па 19–20 гадоў...

Але не ўсё так безнадзейна, лічыць мая суразмоўца.

– Раней студэнткі часцей хацелі кіраваць, быць лідарамі, проста лес рук, як спытаеш штосьці ў аўдыторыі!

Сёння – зрэдку хто. Дзяўчаты больш задумваюцца пра сям’ю... – гаворыць яна.

Ёсць у моладзі і цікавасць да народных традыцый.

– Я выкладаю прадмет, які называецца «Брэндынг тэрыторый», часта паказваю студэнтам відэаролікі, дзе і хаты сялянскія, палі беларускія, родная мова гучыць, песні... – кажа Ірына Калачова. – Памятаю, у студэнтаў другога курса, у дзяўчат асабліва, песні вясельныя ў выкананні бабуль выклікалі слёзы... Я нават выйшла з аўдыторыі, каб даць ім магчымаць праявіць эмоцыі. Гэта ў асноўным дзеці, што гадаваліся ў вёсках або ўлетку гасцявалі там і на неўсвядомленым узроўні ўвабралі традыцыі, мелодыю беларускай песні, таму і адгукаецца душа... Пазней утварылася групка дзяўчат і хлопцаў, якіх я зацікавіла народнымі танцамі. У нас якраз вучыліся магістранты, што добра танчылі, вось яны і сталі настаўнікамі для студэнтаў. І гэта была падзея, з’ява ў іх жыцці, якая пакінула свой след. Ёсць спадзяванні, што і сваіх дзетак гэтыя маладыя людзі далучаць да танцаў, песень...

Лічу, што трэба абавязкова культываць розныя практыкі традыцыйнага жыцця нашых продкаў, фарміраваць навыкі, якія можна прымяніць і ў сучасным побыце. Як чалавек, улюбёны ў гэту тэму, магу адзначыць: колькі вывучаю народную культуру, не перастаю здзіўляцца – столькі ўсяго разумнага было ў нашых продкаў. Ёсць чаму павучыцца і нам!

Ганна МАСЛЯКОВА